

(Úkol 7)

KONEČNÁ PODOBA VÝZKUMNÉHO NÁVRHU

METODOLOGIE SOCIÁLNÍCH VĚD, SOC706

Vedoucí týmu: **Vladislav Jankových, Janky@mail.muni.cz**
učo 65130, sociologie + psychologie

Členové týmu: **Ivona Masaříková, 183090@mail.muni.cz**
učo 183090, sociologie + sociální politika a sociální práce

Kateřina Vaňková, katerina.vankova@email.cz
učo 79210, sociologie + psychologie

Vyučující: Mgr. Igor Nosál, Ph.D.

Datum odevzdání: 5.12.2005

Vypracujte konečnou podobu svého výzkumného návrhu. (Struktura návrhu musí odpovídat prvkům návrhu, jak je uvádí Babbie na s. 113-114.)

1. FORMULACE VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

1) Formulujte výzkumný problém (téma) a výzkumnou otázku svého simulovaného výzkumu. (Při vymezení problému a otázky myslíte na to, že výzkum bude mít charakter kvantitativního výzkumu.)

Výzkumným tématem našeho simulovaného výzkumu je:

„Integrace vysokoškolských studentů se specifickými nároky a jejich přijímání spolužáky“.

Výzkumná otázka, kterou si klademe, zní:

„Jak studenti různých oborů VŠ ovlivňují míru sociální izolovanosti svých handicapovaných spolužáků?“.

2) Svůj výběr tématu zdůvodněte a obhajujte je jako významné a relevantní pro sociologický výzkum.

Zdůvodnění výběru tématu:

Téma jsme si vybrali na základě našich společných zájmů, daných našimi oborovými kombinacemi.

Dva členové týmu mají, v rámci kombinovaného studia psychologie na FSS, spolužáka s pohybovým handicapem.

Jedna členka týmu je studentkou sociologie v kombinaci se sociální politikou a sociální prací, což s tématem úzce souvisí.

Jeden člen týmu externě spolupracuje se střediskem Teiresiás (Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky) na MU v Brně.

Obhajoba významnosti a relevance tématu pro sociologický výzkum:

Téma našeho výzkumu považujeme za významné a společensky důležité. Naším tématem jsou studenti se specifickými nároky. Začlenění různě handicapovaných jedinců do společnosti bez bariér považujeme za něco, co by mělo být samozřejmostí. Dnes jsme svědky toho, že se tomu tak začíná dít. Stále většímu počtu těchto lidí je umožněno studovat na vysoké škole, mají-li k tomu předpoklady. Nemohli jsme však přehlédnout jejich relativní sociální izolovanost od ostatních spolužáků. Napadají nás různé hypotézy, proč tomu tak je. Napadají nás myšlenky, jak to změnit. A rozhodli jsme se ověřit, nakolik je problém na straně „zdravých“ spolužáků, jak vlastně vnímají své handicapované kolegy. Domníváme se, že mezi studenty VŠ neexistují natolik velké rozdíly, abychom nemohli najít společné obecně platné pojmy, podle kterých bychom posuzovali jejich postoje k handicapovaným spolužákům, což toto téma činí vhodným pro kvantitativní výzkum. Zároveň předpokládáme, že existují jisté rozdíly mezi studenty jednotlivých oborů. Zejména se však domníváme, že výstup našeho výzkumu může být užitečný pro pochopení a následné prolomení sociálních bariér mezi handicapovanými studenty a studenty bez handicapu.

Jsou vůbec studenti s handicapem izolováni od ostatních spolužáků? Existuje nějaká práce, která to potvrzuje? A dále, v jedné větě hovoříte o tom, že se domníváte, že "mezi studenty

VŠ neexistují rozdíly“, v další naopak tyto rozdíly předpokládáte, není to mírně nekonzistentní a nepodložené?

2. VYMEZENÍ ÚČELU PŘIPRAVOVANÉHO VÝZKUMU A URČENÍ VÝZKUMNÉ JEDNOTKY

1) Vymezte účel svého připravovaného výzkumu. (Svou volbu zdůvodněte a reflektujte výhody, případně nevýhody.)

Účel našeho připravovaného výzkumu „Integrace vysokoškolských studentů se specifickými nároky a jejich přijímání spolužáky - Jak studenti různých oborů VŠ ovlivňují míru sociální izolovanosti svých handicapované spolužáky?“ jsme částečně naznačili již při obhajobě relevance a významnosti našeho tématu pro sociologický výzkum. Účelem našeho výzkumu je odhalení souvislostí mezi mírou sociální izolovanosti handicapovaných studentů od jejich spolužáků bez handicapu a mezi tím, jak jsou studenti s handicapem svými spolužáky vnímáni. Není to spíše otázka pro kvalitativní výzkum? Konkrétně se budeme snažit zjistit, zda studenti bez handicapu vnímají svět svých spolužáků s handicapem jako sám o sobě natolik izolovaný, že se do něj příliš neodvažují sami aktivně vstupovat. Přitom budeme sledovat rozdíly v rámci jednotlivých studijních oborů. Ani zde, ani jinde ve svém návrhu neuvádíte konkrétně jaké obory to budou.

Výsledky výzkumu mají sloužit k lepšímu pochopení současného stavu a jeho příčin, a k navržení vhodných opatření směřujících k lepší socializaci studentů s handicapem.

2) Určete výzkumnou jednotku. (Svou volbu zdůvodněte a reflektujte výhody, případně nevýhody.)

Jako výzkumnou jednotku jsme si zvolili skupinu studentů Masarykovy Univerzity v Brně, kteří mají ve svém oboru spolužáka s handicapem.

Do výzkumu jsme zařadili pouze studenty, jejichž handicapovaní spolužáci mají zrakový, sluchový nebo pohybový handicap a jsou držiteli průkazu ZTP nebo ZTP/P.

Naše výzkumná jednotka zahrnuje studenty všech fakult MU - 25 oborů, na kterých studují studenti s pohybovým handicapem, 36 oborů, na kterých studují studenti se zrakovým handicapem a 21 oborů, na kterých studují studenti se sluchovým handicapem (zdroj údajů: MU Brno).

Zdůvodnění:

U studentů, kteří mají v ročníku handicapovaného spolužáka, lze posuzovat jejich postoje ke spolužákovi s handicapem.

Reflexe výhod a nevýhod našeho výběru:

Výhody:

- Studenti Masarykovy Univerzity v Brně jsou pro nás snadno dostupnou výzkumnou jednotkou, pravděpodobně i ochotnou zodpovědět náš dotazník.
- Zvolená výzkumná jednotka je, pro naše účely, dostatečně velká.
- Nejedná se pouze o studenty konkrétního oboru, konkrétní fakulty. Výzkumná jednotka studentů pokrývá široké společenské spektrum. Výsledky tedy budou mít větší obecnou platnost, což rozšiřuje aplikovatelnost výsledků výzkumu v praxi, a zároveň je to výhodné pro případné úvahy o začlenění výsledků do nějakého obecnějšího teoretického rámce.

- Skupina dotazovaných osob byla vybrána vzhledem k tomu, že má ve svých řadách spolužáka s handicapem. Nejedná se však pouze o jednu konkrétní osobu s handicapem, ale o handicapované studenty celé univerzity, což dostatečně vylučuje, aby vnímání těchto studentů bylo výrazně zkresleno jejich konkrétními jedinečnými osobnostními charakteristikami.

Nevýhody: Pokud ve výhodách zmiňujete, že výzkumná jednotka zahrnuje široké společenské spektrum a výsledky budou mít větší obecnou platnost, proč uvádíte následující nevýhodu? Kvalitativní sociologický výzkum, musí vždy vyčlenit určitou část reality jako výzkumnou jednotku, důležité je, aby jednotka byla relevantní.

- Jedná se o studenty v konkrétním městě a státě, v konkrétním kulturním a socioekonomickém prostředí.

Výzkumná jednotka je velmi rozsáhlá, dotazníkem se budou muset oslovit řádově stovky studentů. To může celý výzkum značně ztížit.

3. VÝZKUMNÁ STRATEGIE

1) Rozhodněte se pro výzkumnou strategii. (Diskutujte propojení s cíli a výzkumnou otázkou. Své volby vždy zdůvodněte a reflektujte výhody, případně nevýhody.)

Při volbě naší výzkumné strategie hrála ústřední roli otázka: Jak organizovat sběr dat? Již dříve jsme předeslali, že naše výzkumná data kvantitativní povahy budeme sbírat pomocí námi připraveného dotazníku.

Dotazník budeme sami tvořit. To vyžaduje naši velkou pozornost věnovanou jeho přípravě. Abychom se vyhnuli případným

nesnázím, rozhodli jsme se nejprve udělat „předvýzkum“ a náš dotazník zadat menší skupině lidí, abychom zjistili, jestli naše otázky správně chápou a abychom měli možnost je v případě potřeby včas vhodně upravit nebo přepracovat.

Při předvýzkumu budeme vycházet z existujících teorií, kterými se necháme nasměrovat při tvorbě otázek. Předvýzkum bude zahrnovat pouze malý vzorek do 10 osob a bude jej provázet i kvalitativní analýza, kterou se necháme inspirovat při konečné tvorbě jednotlivých položek dotazníku.

Shromážděná data budeme následně vyhodnocovat pomocí statistické analýzy. Pomocí výsledků analýzy dat rozhodneme o zamítnutí či nezamítnutí naší pracovní hypotézy.

Zdůvodnění:

Naše výzkumná strategie vychází z použití kvantitativní metodologie. Vhodným nástrojem pro sběr našich dat je dotazník, jedna z nejpoužívanějších metod při kvantitativním výzkumu.

Vhodnost použití dotazníku je dána naší potřebou zadat relativně velkému počtu lidí tutéž sadu otázek. Zadání otázek je navíc potřeba provést v krátkém časovém úseku, kdy nám budou jednotlivé skupiny zkoumaných osoby k dispozici.

Aby data mohla být statisticky analyzována, musí jít o výzkum souboru dostatečného rozsahu, což naše výzkumná jednotka splňuje.

Reflexe výhod a nevýhod naší volby:

Výhody:

- Cílovým výstupem našeho sběru dat by měla být pokud možno objektivní data, nezávislá na nás (experimentátorech). Tato data se pokusíme získat pomocí dotazníku. Objektivita analýzy

dat by pak měla být dána použitím správně zvolených statistických metod.

- Při použití dotazníku tazatel při výzkumu nemůže ovlivňovat respondenty svým způsobem formulace otázek a jejich sugestivním podáváním.

- Použití dotazníku není časově náročné a je jen málo finančně nákladné.

- Data z dotazníku lze celkem snadno kvantifikovat.

Nevýhody:

- Dotazník budeme sami tvořit, nejedná se tedy o standardizovanou metodu. Proces vlastní tvorby dotazníku může ovlivnit míru nezávislosti výzkumného procesu na nás samotných.

- Při použití dotazníku nebudeme mít prakticky možnost klást nějaké doplňující otázky.

- Problém bude i ve tvorbě dotazníku, nemáme s ní zkušenost a je možné, že otázky, jejichž kontext nám bude jasný a budeme jej považovat za samozřejmost, nemusejí být pro všechny respondenty srozumitelné. Tomu se co nejvíc pokusíme zabránit naším „předvýzkumem“, který však náš výzkum dělá časově náročnějším.

- Příprava dotazníku bude náročná na míru naší pečlivosti.

- Při sbírání dat dotazníkem máme omezenou zpětnou vazbu, nevidíme reakce a rozhodování jednotlivých respondentů, těžko můžeme odhadnout, nakolik se chtějí stylizovat do určité role. (Například: zeptáme-li se studenta, co by dělal, kdyby měl některého spolužáka na vozíčku, často získáme odpověď, že by si jej víc všimal, snažil se mu pomáhat apod. Když pak studenty sledujeme, shledáváme, že toto chování prezentované v odpovědích není ve skutečnosti zdaleka tak časté.) Domníváme se, že bude opravdu velice obtížné získat pravdivé odpovědi na

takovéto otázky. Hovoříte o stilizaci do role, jak jí chcete zabránit? Nebo jaké kontrolní mechanismy chcete zvolit, aby získaná data byla validní.

4. PŘEHLED ODBORNÉ LITERATURY K PROBLÉMU

1. Banks, O. 1971. *The sociology of education*. London: B.T. Batsford.
2. Bartoš, B. 1976. *Co víme sami o sobě - malá sociologie intrapersonálních vztahů*. Praha: SPN.
3. Brázdil, J. 1994. *Sociologie zdravotního postižení*. Brno: Masarykova univerzita.
4. Brťka, J. 1983. *Sociálna a pracovná integrácia postihnutého jedinca*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
5. Cálek O., Cerha, J., Holubář, Z. 1992. *Vývoj osobnosti zrakově těžce postižených*. Praha: Achát.
6. Čech, V., H. 1999. *Sociologie pro psychologické poradenství a sociální výzkum*. Plzeň: Západočeská univerzita.
7. Havlík, R., Koťa, J. 2002. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál.
8. Jachiel, N. 1989. *Sociologie a sociální praxe*. Praha.
9. Kapr, J., Burešová, A. 1991. *Sociální deviace, sociologie nemoci a medicíny*. Praha: Sociologické nakladatelství.
10. Keblová, A. 1998. *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*. Praha: Septima.
11. Konečná, K. 1992. *Handicapovaní v spoločnosti*. Košice: Štátna vedecká knižnica.

12. Kracík, J. 1983. *Kapitoly ze somatopedie: socializace tělesně postižených jedinců*. Praha: SPN.

13. Novosad, L. 1997. *Některé aspekty socializace lidí se zdravotním postižením: kapitoly ze sociologie handicapu*. Liberec: Technická univerzita.

14. Požár, L. 1996. *Školská integrácia detí a mládeže s poruchami zraku*. Bratislava: Univerzita Komenského.

15. Prokop, J. 1996. *Škola jako sociální útvar*. Praha: Univerzita Karlova.

16. Prokop, J. 2001. *Sociologie výchovy a školy*. Liberec: Technická univerzita.

17. Sovák, M. 1968. *Z teorie pedagogiky a psychologie zrakově postižených*. Praha: Univerzita Karlova.

18. *Společenská adaptace sluchově postižených*. 1971. Praha.

19. Šedivá, Z. 1997. *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených. Díl 1.: Zvládání důležitých životních situací*. Praha: Septima.

20. Šedivá, Z. 1997. *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených. Díl 2.: Návěky sociálních interakcí*. Praha: Septima.

21. Vágnerová, M., Hadj-Mousová, Z. 2003. *Psychologie handicapu. Handicap jako psychosociální problém*. Liberec: Technická univerzita.

22. Vocilka, M. 1997. *Integrace sociálně a zdravotně handicapovaných a ohrožených dětí do společnosti*. Praha: VÚP.

23. Zita, J., Stašová, L. 1999. *Sociologie pro sociální pracovníky*. Hradec Králové: Gaudeamus.

5. KLÍČOVÉ KONCEPTY A JEJICH OPERACIONALIZACE, TEORETICKÁ A PRACOVNÍ HYPOTÉZA

1) Identifikujte ve svém výzkumném problému (výzkumné otázce) klíčové koncepty.

- Sociální izolovanost.
- Handicap.

2) Formulujte teoretickou hypotézu o vztahu mezi klíčovými koncepty svého výzkumu, kterou chcete svým výzkumem dále ověřovat.

Nehandicapovaní studenti vysoké školy vstupují do důvěrných a přátelských vztahů se spolužáky s handicapem méně často než se spolužáky bez handicapu. Četnost navazování těchto vztahů ovlivňuje druh handicapu, délka společného studia Proč uvádíte délku společného studia? Je to pro váš výzkum irelevantní indikátor, protože délka společného studia ovlivňuje důvěrné a přátelské vztahy pochopitelně i mezi nehandicapovanými studenty navzájem., zaměřenost studovaného oboru.

V návrhu se mluví o zkoumání vztahu k handicapovaným studentům, ale v teoretické hypotéze se srovnávají vztahy se spolužáky s handicapem i bez něj. Není tedy jasné, zda bude výzkum sledovat i vztahy nehandicapovaných studentů mezi sebou.Což je velice důležité, neboť v takovém případě by jste museli vytvořit tzv. kontrolní skupinu studentů, která by ten samý dotazník zodpověděla s tím, že by byly dotazováni na vztahy k nehandicapovaným studentům. V tomto případě by se opět jednalo o kvalitativní výzkum. Nezjišťuje se také, zda studenti

s handicapem o častější otevřené a důvěrné vztahy vůbec stojí. A není logické, že důvěrné vztahy mezi nehandicapovanými spolužáky jsou častější prostě proto, že jich je většina?

3) Teoretické koncepty operacionalizujte (tj. navrhněte indikátory).

Sociální izolovanost handicapovaného studenta. Je vyjádřena hodnotou odpovědi jeho nehandicapovaných spolužáků na otázku v dotazníku, která se ptá na počet jejich sociálních interakcí s jejich handicapovaným spolužákem během posledního týdne. Identifikátory sociální izolovanosti jsou naprosto nedostatečné. Za sociální interakci lze považovat i situaci, kdy do postiženého studenta hrubě strčím a řeknu: "uhni". Pokud vám student na vaši otázku v dotazníku odpoví, že k interakci došlo např. 50x, jak zjistíte, že takovéto množství interakcí izolovanost spíše nezvýšilo?

Student s handicapem. Je držitelem průkazu ZTP nebo ZTP/P.

Druh handicapu. Zrakový, sluchový, pohybový nebo jejich kombinace.

Není jasné, jak konkrétně se budou v dotazníku zjišťovat postoje studentů k handicapovaným kolegům, jako je sociální izolovanost. Jaké konkrétní indikátory se použijí. Například počet a zejména kvalita sociálních interakcí handicapovaných a nehandicapovaných studentů. Dalším indikátorem by bezpochyby mohlo být, kolika formálních a zejména neformálních skupin uvnitř VŠ je handicapovaný student členem, jaká je jeho pozice v těchto skupinách atd.

4) Vytvořte soubor pracovních hypotéz pro další ověřování výzkumem.

Sociální izolovanost studentů s handicapem závisí na jejich pohlaví.

Sociální izolovanost studentů s handicapem závisí na ročníku jejich studia. Opět nechápeme jaká je relevantnost této hypotézy. U všech studentů se v průběhu studia pravděpodobně zmírní soc. izolovanost.

Sociální izolovanost studentů s handicapem závisí na zaměření jejich studia (humanitní nebo přírodovědné).

Sociální izolovanost studentů s handicapem závisí na druhu jejich handicapu.

Sociální izolovanost studentů s handicapem závisí na tom, na kolik je jejich spolužáci vnímají jako přátelské a otevřené.

Pracovní hypotézy by měly být konkrétnější. Např. Sociální izolovanost studentů s handicapem je vyšší při přírodovědném studiu než při humanitním. Hypotézy se navíc vztahují k handicapovaným studentům, roli ale určitě hraje i to, jací jsou nehandicapovaní studenti. Přátelský a otevřený student s postižením bude více izolovaný ve třídě složené z nepřátelských studentů.

6. ČASOVÝ PLÁN

Leden 2006 - vypracování položek dotazníku pro předvýzkum.

Únor 2006 - Provedení předvýzkumu a kvalitativní analýzy.

Březen až duben 2006 - Analýza poznatků z předvýzkumu. Vypracování dotazníků a ověření předpokládaného počtu dotazovaných studentů. Vytištění dotazníků a zajištění dobrovolníků, kteří obstarají sběr dat v terénu.

Květen až Červen 2006 - sběr dat od studentů jednotlivých oborů.

Červenec 2006 – statistické zhodnocení dat a jejich interpretace.

Srpen až září 2006 – vypracování závěrečné zprávy.

7. FINANCOVÁNÍ

Hrazení nákladů výzkumu bude probíhat samofinancováním. Předpokládáme tyto nákladové položky:

- 600 ks dotazníků po 4,- Kč.

Závěr:

Návrh výzkumu v této podobě je dosti nekonzistentní, domníváme se, že získat tímto způsobem relevantní data tak, aby výzkum byl validní, bude velmi obtížné. Je sice možné, že tento výzkum bude reliabilní, ale v celku se domníváme, že najít odpověď na vaši výzkumnou otázku tj. jak „zdraví studenti ovlivňují soc. izolovanost handicapovaných studentů“ lze pouze tak, že se dotážete přímo handicapovaných studentů.

Návrh výzkumu oponovali:

Pavla Drahorádová, učo: 182253, email: 182253@mali.muni.cz

Štěpán Horn, učo: 181997 , email: stepan.horn@lidovky.cz